

avatás szentségeinek, illetve húsvét vigiliája szertartásainak új rendjével részben visszahajolt az ősi hagyományhoz, amelyet a milánói egyház gyakorlata is tükröz. A felnőttek katekumenátusának felújítása, a keresztségre való felkészítés, illetve a hitbe való bevezetés *f o k o z a t o s s á g a*, a hit rövid összefoglalása és bizonyos memorizálás sürgetése mind olyan modern követelmény, amelyet megtalálunk már a IV. század végén Szent Ambrusnál és általában az akkori egyházak hagyományában. A reform sohasem teljes újítás, hanem visszahajlás a hagyomány forrásaihoz és egyben a kor követelményeire való alkalmazkodás. Egy bizonyos liturgikus vagy katekétikai „archeologizálás” éppúgy elkerülendő, mint a minden áron való újdonságkeresés. És főleg mindig meg kell maradnia az apostoli hit lényegének; ennek pedig összefoglalata Krisztus keresztje és feltámadása. Nem mindenki juthat el egycsapásra a hit teljességére: a fokozatosság elve a katekézisben és a keresztény életben olyan alapigazság, amelyet a legutóbbi püspöki szinódus joggal állított ismét helyes fénybe.

JEGYZETEK

¹ François Szabó, *Le Christ créateur chez Saint Ambroise*, Roma, 1968.

² Lásd Dom B. Botte bevezetését Szent Ambrus három művéhez: *Ambroise de Milan, Des Sacrements, Des Mystères, L'explication du symbole*, Sources Chrétiennes, 25bis, Cérif, 1961; H. Caprioli, *Battesimo e confirmazione. Studio storico sulla liturgia e catechesi di S. Ambrogio* (Disszertáció a Pápai Gergely Egyetemen), Varese, 1977.

³ A *De mysteriis* (M) ambrusi szerzőségét senki sem vitatta. Ma már a *De sacramentis* (S) és az *Explanatio symboli* (E) is Szent Ambrus művének fogadható el. Szerintem Dom Botte (Faller és Conolly nyomán) meggyőzően igazolta hitelességüket a *Sources Chrétiennes* 25bis kötetének előszavában.

Ther Péter (São Paulo)

TEILHARD KRISZTUSA

A száz éve, 1881 május 1-én született
Teilhard de Chardin emlékének.

Krisztus Urunk nagy ajándékaként jutottam el a Szentföldre néhány napra, 1980 júniusában. Jeruzsálemben, a szent városban falakon belül és kívül jártam a szent helyeket.

Hosszan néztem a Cenákulumra és a vékony érként csörgedező Cedron patakra. A tűző napon izzadva bandukoltam a Getszemáni kertben, s könnyes szemmel álltam a szikla előtt, ahol Jézusunk vérrel verítékezve kezdte meg kínszenvedését. Jártam a keresztút kopott kövein. Órákat töltöttem a kálvária szikláján a kereszt tövében. Bebújtam a szentsír szűk sziklaüregébe, s négyszer miséztem néhány méterrel odébb a Mária Magdolna-oltárnál.

Az ott töltött negyedik nap délutánján autóbusszon utaztam Júdea hegyes-völgyes vidékén, ahol az „Égi Szűzvirág” szíve alatt hordozta drága terhét,

Erzésbethez sietve. Felejthetetlen marad az az óra, amelyet Betlehemben töltöttem, s az a 10–15 perc, amelyet a szent barlangban élhettem át. Fél méterről néztem a csillaggal jelölt helyet, ahol Krisztus „Megtestesülése által nemcsak az Emberiségbe oltódott, hanem abba a Világmindenségbe is, amely az Emberiséget hordja magában, – s nemcsak társuló elemként, hanem vezérlő Erő méltóságával és hatásával: K ö z p o n t k é n t, amely felé minden szeretet és minden vonzódás összpontosul”.¹ Ahol, amikor Mária gyermekét magasba emelte, az egész Világmindenséget lendítette előre és felfelé.

Teilhard de Chardin látásmódjában szemléltem a betlehemi barlangot, és fogtam fel nekünk szóló üzenetét: Krisztusunk, a történeti és eukarisztikus Krisztus, kozmikus Krisztus is!

TEILHARD TEOLÓGIAI LÁTÁSMÓDJA

N. M. Wildiers teológiai doktor szerint Teilhard „sosem nevezte magát teológusnak, s nem akarta, hogy mások annak nevezzék. Számtalanszor kijelentette, hogy illetéktelen a szakteológus címre”. E tényt hangsúlyozva, mégis azt ajánlja: „Teológusaink figyeljenek fel Teilhard tapasztalataira, és az általa előterjesztett megoldás legyen mélységes teológiai kutatásuk tárgya. Ez csak gazdagíthatja a teológiát, s fontos fejlődésen át magasba lendíti”.²

Wildiers fontos véleménye után leszögezhetjük, hogy Teilhard nem teológus (hanem tudós és misztikus; igazi szakterülete a paleontológia és geofizika). Ezért nem beszélhetünk Teilhard teológiájáról, hanem csak „teológiai látásmódjáról”.

A következő fontos tény, amelyre fel kell figyelnünk, hogy ez a teológiai látásmód „Krisztus-központú”. Teilhard sokszor beszél a Teremtő, Fenntartó, Egyesítő Istenről; szemünket kibökö valóságként beszél a „Nagy Jelenlétről”, de mindezt Krisztusra konkretizálja, a kozmikus Krisztusra. „A Megtestesülés a Világegyetem minden erejének és minden hatalmának megújítása és helyreállítása. Krisztus a teljes élő és anyagi Teremtésnek Eszköze, Központja, Célja. Mindent Ő teremtett, mindent Ő szentel meg, mindent Ő éltet. Íme állandóan és közhelyként hirdeti ezt Szent János és Pál (aki a szent szerzők közt a leg-kozmikusabb)”.³

Teilhard Krisztus-központú teológiai látásmódja egyezik a szentatyák tanításával is. Pl. Szent Irén az Eretnekek ellen c. traktátusában írja: „A Fiú saját megtestesülése által visz bennünket az Atya megismerésére. Minden a Fiú által lett számunkra nyilvánvaló. Az Atya a Fiú által nyilatkozott meg, hogy általa mindenek számára nyilvánvaló legyen”.⁴

AZ ISTENINEK ÉS A KOZMIKUSNAK SZINTÉZISE

Teilhard szerint a tudomány és filozófia együttes nyomására a Világ egyre inkább úgy mutatkozik tapasztalatunk és szellemünk számára, mint szabadság és tudat felé emelkedő aktivitás kötött rendszere. E folyamatot csakis akkor értelmezzük helyesen, ha visszafordíthatatlannak és összpontosulónak tekintjük. Így határozhatjuk meg azt a még előttünk létező egyetemes kozmikus Köz-

pontot, ahová minden beérkezik, ahol minden megkapja magyarázatát, minden megérezhető, minden már tökéletesen ura helyzetének.

Teilhard meggyőződése szerint az egyetemes fejlődésnek erre a valóságos végpontjára Krisztus teljességét kell állítanunk, s ott ismernünk el Őt. „Mert semmiféle más kozmoszban, akármiféle más helyen soha senki – akármilyen isteni lény legyen is, – igen, senki más nem teljesítheti az egyetemes megszilárdításnak és egyetemes éltető munkának azt a feladatát, amelyet a keresz-tény dogma Jézusnak tulajdonít”.⁵

Hogyan jutott el Teilhard ehhez a szintézishez?

Milyen tényezők hatottak rá?

JÉZUS SZÍVE

Saját maga állítja, hogy születésétől kezdve két szeretet élt benne, éppúgy a „természetfölötti”, mint a „természetes” iránt. A kozmikus érzékkel párhuzamosan a Láthatatlannak szeretete vonzotta már gyermeklelkét. A Föld szeretete és Isten szeretete együtt áramlott benne, már az anyatejjel szívta magába mindkettőt. Mindkét „étvágya” annyira igényes volt, hogy egyik is, másik is el akart foglalni minden helyet, de egyik sem volt képes megölni a másikat. Ezért hát összecsapásukkor milyen más kiűt lett volna járható, mint hogy a „természet-fölötti” magához alakította a „természetest”. Ezért csakis a megtapinthatóból és szilárdból kiindulva volt képes imádni Valakit.

Ebben az irányban az segítette előrejutását, hogy lelki életének történetében döntően fontos, magvető szerepe volt annak az ájtatossági gyakorlatnak, amellyel édesanyja a kis Pétert szüntelenül táplálta: „Jézus Szívének szerete-té”. Bár Teilhard, a kozmikus szervesség iránti kielégíthetetlen igénye miatt, ezt a Jézus Szíve tiszteletet átalakító hatásoknak vetette alá.

Mindenki tudja, hogy a Szent Szívnek (vagy Krisztus szeretetének) kultusza kezdettől fogva mindig ott lappangott az Egyházban. Végül Franciaországban feltűnő élénken, de ugyanakkor szokatlan és szűkre szabott formában fejező-dött ki. A XVII. sz. jámbor embere számára (s még később is) a Szent Szív vég-eredményben csak egy része volt Jézusnak.

Teilhard esetében az ellenkezője történt. Amikor a Megváltó mellének közepén észrevette a titokzatos bíbor- és aranyfoltban lángoló Szív ábrázolását, akkor Krisztus egész fizikai és lelki valóságát valami határozott és tömören egységes tárgynak látta, amelyben eltűnik minden járulékos és leszűkítő jelleg. A szimbólum Teilhard-t összpontosította és egy központra irányította. Első meg-közelítése volt ez az „Egyetemes – a Kozmikus Krisztus” eszméjének.

Így segítette Teilhard-t édesanyja Jézus Szíve tisztelete, hogy az Isteninek és a Kozmikusnak szintézise kialakuljon, s felismerje a Kozmikus Krisztust. Teilhard számára Jézus Szívének bíborfoltja patakozó tűzű fókusszá változott, amelynek ragyogása lassan-lassan minden körvonalat elborított. Vallomása szerint még teológiát sem kezdett tanulni, de a Szent Szív szimbóluma révén és képe hatására máris valami Energiának, Tűznek alakját, szilárd állandóságát és tulajdonságait öltötte magára az Isteni, hogy mindenhová behatoljon,

mint egyetemesíthető Valóság, és a szeretet gyűjtőkanóccával mindenütt beférkőzőn a kozmikus Erőtérbe.⁶

AZ IGE MEGTESTESÜLÉSE

Teilhard kozmikus Krisztus-eszméjének kialakulásában másik fontos tényező a Megtestesülés. E téren is nagy hatással volt rá édesanyja, akinek Istene mindenekelőtt a Megtestesült Ige (a történeti Krisztus) volt; következésképpen Teilhard számára is az lett. E ténynek köszönhető, hogy Jézus Emberisége révén már kezdettől fogva kialakult valamiféle első kapcsolat „pogány” és „keresztény” énje között.

De hogyan jutott el Teilhard a Megtestesült Ige szeretete révén a kozmikus Krisztusig?

J. P. Nunes felhívja figyelmünket arra a teológiatörténeti tényre, hogy a Megtestesülés indítékára vonatkozólag két nagy véleménykörről beszélhetünk: tomitista és skotista véleményről. Az első szerint az Ige megtestesülése azért volt szükséges, mert az első emberek vétkeztek. Tehát a motívum: az emberiség üdvözítése, megváltása. A második nézet szerint: az Ige akkor is megtestesült volna, ha az emberiség mindmáig bűn nélküli istenhűségben élne.⁷

Teilhard a skotista véleménykörön belül keresi a megtestesülés motívumát, mert nem tekinti azt a Teremtő Isten terveiben „véletlen baleset” (bűn) következményének; ellenkezőleg: kozmikus látásmódjában szorosan és elválaszthatatlanul köti a teremtés tényéhez. „Az Ige megtestesült és közöttünk lakozott” (Jn 1,14), mert kezdettől fogva hozzánk tartozott és Világmindenségünkhez is tartozott, mert „minden, ami lett, általa lett és nélküle semmi sem lett” (Jn 1,3); mert „minden általa és neki lett teremtve” (Kol 1,17). (Íme: Teilhard kozmikus Krisztus-eszméjének alapja: Szent János és Szent Pál tanítása!)

A Teremtés és Megtestesülés Teilhardnál egyetlen isteni aktus két arcéle, mozzanata, aspektusa, két egymást követő fázis. Az Ige által teremtett és fejlődő világmindenségünkben a **M e g t e s t e s ü l t I g e** az „Alfa és az Ómega” (Jel 1,8): Ő egyesít mindent önmagában, benne törekszik minden beteljesülésre, akár a kegyelmi, akár a természetes rendben.⁸

Teilhard a Teremtés, Megtestesülés, Megváltás tényét szorosan köti egymáshoz, s ezt nem az oksági elvre (ok—okozat) építi, hanem az isteni szeretet következményeként tekinti. Az örök Ige szeretetének következménye a Teremtés; a Teremtő Ige szeretetének következménye a Megtestesülés; a Megtestesült Ige szeretetének következménye a Megváltás.

EUKARISZTIA

Teilhard lelkében a kozmikus Krisztus eszméjét érlelő harmadik fontos tényező volt az Eukarisztia valósága.

A „Benne élünk”-ben azt írja, hogy a Messiást előkészítő időktől kezdve egészen az Úr végső eljöveteleig, át a történeti Jézus életén és Egyháza növekedésének korszakain, lényegében egyetlen esemény bontakozik ki a Világban: a **M e g t e s t e s ü l é s**, amelyet minden egyes emberben az **E u k a r i s z t i a** valósít meg. Ha tehát az Eukarisztia uralkodói hatalommal járja át az emberi természetet, akkor energiája szükségszerűen, — folytonos-

sága következtében, kiterjed a kevésbé fényes régiókra is, amelyek minket hordoznak. Az Eukarisztikus Krisztus minden pillanatban ellenőrzi a Világmindenség minden mozgását.⁹

Hogyan érelődött meg benne ez az Eukarisztia valóságára alapozott látásmód?

Különös élménye szerint, amelyben egyik adorációja alkalmával volt része, amint nézte-nézte az imádásra kitett Oltáriszentséget, egyszerűen azt vette észre, hogy a Szentostya felszíne kezd kiterjedni, akárcsak valami olajfolt, de persze sokkal gyorsabban és sokkal ragyogóbban. Amint a Szentostya titokzatosan kiterjedt, izzó fénybe borult a Világ. Teljes egésze olyan lett, mint egyetlen nagy Ostya. A beléje hatoló belső fény hatására szinte végsőkig feszültek rostjai. Már-már azt hitte, hogy aktív erőinek ekkora feszültségével a Kozmosz elérte teljességét. Közben, ahogy múltak a percek, tiszta fémhöz hasonló szikra-szemecskék alakultak a létezők bensejében, a mély fényű tűzfészekbe estek, s el is tűntek benne. Ugyanakkor kevés salak foszlott köddé. (Az elkarhozott lelkek szimbóluma!) Átalakító folyam hőmpölygött a szeretet mezején: kitérített, megtisztított és magához ölelt minden szeretet-forrást, ami csak folydogál a Mindenségben. A fehér fény aktív volt. Csak azért hatolt az anyag kapuin a szívek mélyére, hogy magába ölelje vonzalmaik és szenvedélyeik színe-javát.¹⁰

Ennek a látomásának folytatása „A Pap” c. (1918) és később a „Mise a Világ felett” c. (1923) írása. Ami a háború éveiben történt Teilharddal, hogy nem volt misézéshez szükséges kenyere és bora, az megisméltődött a kínai sivatagban. Ezért rokon tartalmilag a két írás. Később, élete vége felé, még egyszer átírta a „Mise a Világ felett” elmélgését.

Ezeknek az írásoknak az a lényege, hogy Teilhard az előbb említett helyzetben, kenyér, bor és oltár hiányában, az egész Világmindenség fölél tárta ki karját, s áldozati anyaga az óriási Kozmosz volt. S így imádkozott: „Uram, ... úgy-e, hogy a dolgok végtelen köre az a végleges Ostya, amelyet át akarsz alakítani? S úgy-e a fájdalommal telt kehely, amelyet megszentelni kívánsz, nem más, mint az az izzó kohó, amelybe minden éló és kozmikus valóság aktivitása egybegyöl s buzogva forr ... Ma és holnap – s szünet nélkül mindvégig, amíg csak nem valósul meg a teljes átalakulás – ismétlődjön hát az isteni szó: „Ez az én testem.” Teilhard szerint, amikor Krisztus folytatja megtestesülése munkáját s leszáll a kenyérbe, hogy annak helyébe lépjen, aktivitása nem korlátozódik arra az anyagi részecskére, amelyet jelenléte kis időre ködbe foszlat. Az átlényegülést az egész Világegyetem valódi, bár enyhébb fokú megszentelődésének fénye övezi.

Elmélgése végén így kiált a papok felé: „Papok, ... gondolatok arra, hogy az egyes személyeknek adott szentségek mellett valami egyetemes szerepek van, s ez nagyszerűbb, mint elszigetelt lelkek gondozása: ez már az egész Világot ajánlja fel Istennek. Hatástok túlszárnyalja azt a kenyeret és bort, amelyet az Egyház adott kezetekbe. Hatalmatok van, – papságtok révén –, hogy szinte valóságos módon Krisztus testévé és vérévé változtassátok azokat a szenvedéseket, amelyek körülvesznek titeket. S papi hivatástok, sajátos ka-

raakteretek' azt rendeli nektek, hogy bennük részt vállaljatok. Ti vagytok a kovász, amelyet a Gondviselés árasztott, hogy már pusztá jelenlétetekkel is átalakuljon küszködésünk és szorongásunk óriási tömege."¹¹

KOZMIKUS KRISZTUS

Ezek után tegyük fel a kérdést: Hát végül is kicsoda a Kozmikus Krisztus? Az elmondottak alapján minden olvasóm ráfeleli, és nagyon helyesen, hogy a Kozmikus Krisztus nem más, mint a történeti és eukarisztikus Krisztus, akit Teilhard a Kozmoszban az Őt megillető helyen felismer. Ezek után rövid összefoglalóként csak ennyit írok még: A Kozmikus Krisztus az, aki által minden lett, aki megtestesült, a szent keresztfán értünk meghalt és feltámadt, aki az Eukarisztiában valóságosan köztünk él: a Kozmosz létrehozója, fenntartója, a kozmosz kiindulópontja, tengelye, motorja, előre és felfelé lendítő nyílvevseje, célja, s majd végső beteljesedése.

„Isten van mindenütt, mindenütt Ő van itt“ (Folignoi Szent Angéla). Teilhard kozmikus Krisztusa ez a mindenütt jelenlevő Isten, aki „vibrál“ az egész Világ-mindenségben, dolgozik az életben, ragyog az emberiségben, aki szól hozzánk előljárónk szavában, akivel találkozunk minden testvérben. Ő a „Nagy Jelenlét“, aki a Kozmosz minden atomjának mélyén jelen van, éppen ezért „Öbenne élünk, mozgunk és vagyunk“.

KRISZTUS KOZMIKUS TESTE

Teilhard párhuzamba állítja Krisztus Titokzatos Testét és Kozmikus Testét, azok fejlődését, alakulását, beteljesedését.

„Amióta Jézus megszületett, felnőtté növekedett, meghalt és feltámadt, minden tovább mozgott, mert Krisztus még nem fejezte be alakulását. Még nem öltötte magára annak a testből és szeretetből szőtt ruhájának utolsó redőit, amit hívei alkotnak... A misztikus Krisztus még nem fejezte be teljes növekedését, nem érte el egész termetét, tehát a Kozmikus Krisztus sem. Az egyik is, meg a másik is teljesen egyszerre és együtt van és alakul is“.¹²

KRISZTUS KOZMIKUS TERMÉSZETE

Teilhard nem sokszor, de többször beszél és ír Krisztus kozmikus „természetéről“. Első hallásra vagy olvasásra megdöbbenhet bennünket ez a kifejezése, hiszen mi eddig csak Krisztus isteni és emberi természetéről hallottunk.*

Nem sokkal halála előtt, 1955 január 14-én, New Yorkból Ravier papbarátjához írt levelében arról ír, hogy – 1500 év távlatából – ismét újraéljük az arianizmus nagy küzdelmeit, azzal a különbséggel, hogy ma már nem arról van szó, hogy a Krisztusi és a Szentháromságos közötti kapcsolatot határozzuk meg, hanem Krisztus és olyan Világegyetem közötti viszonyokat, amely (Világegyetem) egyszerre lett fantasztikusan nagy, elképesztően szerves és – több mint valószínű, hogy – több emberiségnek lakóhelye... S hogy durván (de hat-

* A niceai zsinat (325) döntését hamisan magyarázó monofiziták ellenében a kalkedoni zsinat (451) definiálta Krisztus kettős természetét, amelyet a monoteliták magyaráztak hamisan, ezért a harmadik konstantinápolyi zsinat (680–681) kiegészítette az említett előző két zsinat definícióit.

hatósan) fejezze ki magát, ezt írja: „Ebben a helyzetben nem látok más – nemes és építő – kiutat, mint hogy egy ‚új niceai zsinat‘ teológusai tegyenek meg Krisztus emberi természetében egy új megkülönböztetést (sub-distinction), egy földi és egy kozmikus természet között. – Mit gondol erről?”

P. Henri de Lubac S. J. Teilhard e leveléhez írt 8. sz. jegyzetében ezt olvasuk: „Amint az első (később kiegészített) Nicea-i Zsinat meghatározta Krisztus viszonyát Istenhez, akképp ez az új Nicea-i zsinat meghatározhatná Krisztus viszonyát a Világmindenséghez, s ezáltal végre megadná teljes reliefjét Szent Pál állításainak, amelyek egyszerre krisztusiak és kozmikusak is”.¹³

Mi csak szerényen azt kérdezzük, hogy egyes teológusaink nem tennék-e helyesebben, ha abba hagynák Teilhard lebecsülését, és Wildiers teológiai doktor e cikk elején említett ajánlatát tennék magukévá? Akkor valóban nem szégyénytenék, hanem gazdagíthatnák a teológiát!

IMÁDKOZZUNK és ÉLJÜNK KOZMIKUSAN

Teilhard megtanít bennünket erre, amikor így imádkozik: „Jézus Krisztus, jóságod és emberséged csakugyan vállán hordja a Világ minden félelmetes nagyságát. Ezért hát Benned valósul meg az a kifejezhetetlen szintézis, amelyet tapasztalatunk és eszünk sosem merészelt volna megalkotni, hogy imádása tárgyává tegye: az elemnek és a Teljességnek, az Egységnek és a Sokaságnak, a Szellemnek és az Anyagnak, a Végtelenségnek és a Személyesnek szintézise. S mert ez az összetettség leírhatatlan vonásokkal rajzolja meg Alakodat és aktivitásodat, kozmikus valóságokra vágyó szívem szenvedélyesen adja át magát Tenéked!

Szeretlek Jézus! . . . Szeretlek, Forrás, tevékeny és éltető Erőtér. Még a természetes Világ fejlődésének is Te vagy Végpontja és Kiútja. Központ vagy, amelyben minden találkozik, s amely mindenre kihat, hogy mindent magához vonzzon. Szeretlek, mert a Kegyelem, az Élet és az Anyag által az egész Teremtésben meghosszabbodik Tested és Lelked.

Jézus, szelíd vagy, mint a Szív; heves izzású, mint Erő; hozzánk simulsz, mint az Élet. Beléd olvadhatok, általad kell uralnom mindent, s fölzsabadítanom magamat. Szeretlek, mint valamiféle Mindenséget, mint azt a Világot, amely elbűvölt engem. S már látom, hogy embertestvéreim – még a hitetlenek is – Téged éreznek meg, s utánad kutatnak a nagy Kozmosz mágius útjain.

Jézus, központ vagy, Feléd tart minden. Ha lehet, hát készíts mindnyájunknak egy pirinyó helyet a választott és szent monádok között, akiket szorgalmas gondnal egyenként emelsz ki a mostani kaoszából, s ezáltal lassacskán Benned csoportosulva építik az új Föld egységét.”

Imája végén még hozzátészi ezt is: „Kozmikus életet élni – ez annyit jelent, hogy áthat az a diadalmas tudat: a misztikus és kozmikus Krisztus testének vagyok egy atomja. Aki így él, az egyáltalán nem érzi azt sem tehernek, hogy rengeteg emésztő gond köti le – másokért. Élete egyre messzebbre tárul, és szíve mindig tárva-nyitva . . .

Íme, ez az én szellemi végrendeletem”.¹⁴

JEGYZETEK

¹ Teilhard: Írások a háború idejéből. Ford. P. Rezek Román OSB, 1975, 24. o. — ² N. M. Wildiers: Teilhard de Chardin. Lisszabon, Presença, 1965, 17—18. — ³ L. az 1. sz. jegyzetet és „Le Christ Cosmique de Teilhard de Chardin (Seuil, Paris 1969, 435 o.), amelyben Szekeres Attila többek idevágó tanulmányát rendezte sajtó alá. — ⁴ Liturgikus órák. São Paulo, Paulinas 1978, 480. — ⁵ Teilhard: Hogyan hiszek. Ford. P. Rezek Román OSB, 1970, 58, és: Út az Ómega felé. Válogatás Teilhard műveiből. Ford. P. Rezek Román OSB. Szent István Társulat, Budapest 1980, a 678. oldalon az Ómegáról szóló jegyzet. — ⁶ L. az 1. sz. jegyzetet, 42—44, és: Teilhard: Az anyag szíve. Ford. P. Rezek Román OSB, 1976, 15—17. — ⁷ J. P. Nunes: Teilhard de Chardin, a XX. sz. Szent Tamása. São Paulo, Loyola 1977, 195. P. Rezek Román OSB fordításában 100—101. — ⁸ Szabó Ferenc: A rejtett Isten útjain. Párbeszéd a hitről. Róma 1980, 289 o. Idevágó részek: 112—113. — ⁹ Teilhard: Benne élünk (Isteni Milió). Ford. P. Rezek Román OSB. Párizs—Bécs, Ahogy Lehet, 1965, 113—115. — ¹⁰ L. az 1. sz. jegyzetet, 44—45. — ¹¹ Teilhard: Írások a háború idejéből. Ford. P. Rezek Román OSB, 1975, 128—136; Az Anyag szíve, 1976, 55—62. — ¹² L. az 1. sz. jegyzetet, és Szabó, François SJ: Le Christ Créateur chez Saint Ambroise. Studia Ephemeridis Augustinianum n° 2, Roma 1968, 166. — ¹³ Teilhard levelei Ravier-hez (1951—1955). Ford. P. Rezek Román OSB, 1977, 26—27. — ¹⁴ L. az 1. sz. jegyzetet, 29—30.

Tóth József (Bécs)

PRÓBÁLJUNK MINDENNAP KERESZTÉNYEK LENNI!

Szívből örülök, hogy ebben a néhány sorban együtt indulhatunk a keresztény élet lényegének keresésére. Feladatomban az lenne, hogy a mindennapokban élt kereszténység alapelveit idézzem emlékezetembe, mintegy útjelzőket állítsak a gondolkodásnak. Az olvasóé viszont az, hogy ezek nyomán nekiinduljon, és kidolgozza a gyakorlati megvalósítást.

I. Mi a keresztény élet?

A keresztény életforma sajátos, minden mástól megkülönböztető jegye az, hogy Krisztus követése. Ez valójában természetes, és mindannyiunkra megvilágosító erővel kellene hatnia. Mégis mit értünk közelebről rajta?

Jézus követésének két összetevője van:

1) Személyes folyamat. Két személyiség találkozásából fakad. Már egy nagyszerű, kiforrott emberi személyiséggel való találkozás is megragad, elbűvöl, ahogy ma szeretik mondani, „fascinál”. Nagy ajándéknak érzem a vele való együttlétet, boldoggá tesz, ezért — ha lehet — keresem a mind gyakoribb találkozást, sőt, ha lehet, a többé-kevésbé állandó életközösséget vele. Ilyesmít érezhetek, akik pl. Kalkuttai Teréz anyával, XXIII. János pápával, vagy nálunk a század elején Prohászka Ottokárral találkoztak. Prohászkanál szebben különben talán senki sem írta le éppen az ilyen találkozások hatásait:

Emberekből, kítet Istenben szeretünk, sugarak áradnak reánk, melyek világítva, tisztítva mélyednek kuszált gondolat- és érzésvilágunkba. Ha ránk néz, jobban látjuk magunkat, ha vállunkon pihen a keze, tudjuk, merre kell mennünk. Talán nem lát belénk úgy, mint mi látjuk magunkat, s mégis tekintete okozza, hogy